

ІНТРОДУКЦІЯ ЯК РІЗНОВИД ЕКОЛОГІЧНОГО ЗБУРЕННЯ ПРИРОДНИХ ЕКОСИСТЕМ

Сонько С.П., Голубкіна О.М.

Згідно теорії біотичної регуляції, шлях до екологічно-сталого, збалансованого природокористування лежить у напрямку підтримки природного біорізноманіття (Горшков, 1997).

У сучасній лісовій екології проблема інтродукції є каменем спотикання і полем розгортання гострих дискусій між школами фітомеліорації і класичної екології. Як головний аргумент проти інтродукції використовується проблема збільшення інвазійності інтродукованих видів рослин і тварин.

Попри очевидну шкоду інвазивних видів існують різні погляди на проблему навмисних інвазій. Зокрема, вважається, що експансія інтродукованих видів на нову територію спричиняє біологічне забруднення, яке в свою чергу загрожує біологічній різноманітності, стабільності екосистем, а також експлуатації і охороні місцевих аборигенних рослинних і тваринних ресурсів.

Перш за все, біологічне забруднення – це самовідтворювана схема дії на екологічні системи. При припиненні або зниженні інтенсивності антропогенної дії, екосистема, як правило, більш менш швидко повертається в початковий «природний» стан. На відміну від них вид-вселенець, що одного разу потрапив в екологічну систему, існуватиме в ній до тих пір, поки умови його існування корінним чином не зміняться.

Друга важлива властивість біологічного забруднення, що також значно відрізняє його від інших форм антропогенної дії, – це здібність до самопідсилення. Як правило, саме після деякого часу, в ході натуралізації адвентивний вид виявляється здатним значно вплинути на місцеву екосистему.

Наступна властивість – інваріантність. Для більшості відомих форм антропогенного забруднення сила дії спротиву пропорційна віддаленості від

джерела забруднення. Завдяки здібності до самопідсилення найбільші негативні ефекти можуть спостерігатися за сотні кілометрів від місця первинного вселення виду.

Як правило, дія видів-вселенців зачіпає різні аспекти функціонування екосистем. Залежно від умов один і той же вид в різних системах може викликати різні зміни в екосистемах, що визначає різносторонність і непередбачуваність дії.

І нарешті, важлива і досить неприємна особливість біологічного забруднення – це його практична неусувність. Існуючі методи боротьби з біологічними інвазіями малоефективні і вірогідність зникнення виду-вселенця, що натуралізувався, украй низка. Єдиний достатньо ефективний спосіб зниження ступеня дії виду-вселенця на екосистему – це вселення іншого чужорідного виду, здатного регулювати чисельність першого. Даний спосіб потребує ретельного попереднього моделювання ситуації, а також виявлення і вивчення можливих наслідків.

Оцінка і прогнозування агресивності у інтродуцентів є досить важливою науковою проблемою не тільки при плануванні можливого використання виду, що переселяється, але і (в значній мірі) для потреб карантинної служби, що має справу поки, головним чином, з вже відомими бур'янами. У практиці інтродукції відомий цілий ряд випадків, коли гібриди інтродуцентів з місцевими видами виявлялися більш життєстійкими і агресивними, ніж, принаймні, один з батьків.

Оцінка будь-якого інвазивного виду повинна будуватися на основі вивчення, принаймні, трьох компонентів:

- 1) економічної оцінки (збиток сільському, лісовому господарству, транспортним спорудам, здоров'ю населення);
- 2) екологічної оцінки (зміни в природних екосистемах);
- 3) впливу на біорізноманіття.